

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnieku savienības, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts

10 (114)

1996. gada 20. maijs

NORVĒGIJAS KARALISTES VĒSTNIEKS LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJĀ

7. maijā LZA viesojās Norvēģijas Karalistes vēstnieks Knuts Torasens. Tam, ka Latvijā akreditēto ārzemju vēstnieku ciemošanās Latvijā Zinātņu akadēmijā nav tikai laipnību apmaiņa, pierādījums ir sekmīgā sadarbība ar Francijas vēstniecību, kas izpaužas Francijas zinātniskās informācijas centra izveidē LZA un apjomīgas franču-latviešu vārdnīcas sagatavošanā.

Interesi par Norvēģiju uztur arī 1991. gada 25. aprīlī parakstītais zinātniskās sadarbības līgums starp Latvijas Zinātņu akadēmiju un Norvēģijas zinātņu un literatūras akadēmiju (tas nule ir pagarināts), kā arī septembrī gaidāmā Baltijas valstu un Ziemeļvalstu zinātņu akadēmiju prezidentu tikšanās Jūrmalā.

K. Torasena kungs izrādījās lieliski informēts gan par Latvijas vēsturi, gan ģeogrāfiju, tādēļ viņš ar interesi uzklauzīja informāciju par abu valstu zinātnieku sadarbību. Tā, piemēram, dažādos Norvēģijas zinātniskajos institūtos piecu gadu laikā ir strādājuši 25 Latvijas speciālisti, bet no Norvēģijas Latvijā savas zinātniskās intereses apmierinājuši 6 zinātnieki, kas vien jau norāda, cik izdevīgi mums ir šie sadarbības līgumi. [Zinātnieku apmaiņai Norvēģijas zinātņu un literatūras akadēmija atvēlējusi 308 302 NOK.] Papildus parakstītajam līgumam jau no 1991. gada regulāri notiek Norvēģijas zinātņu un literatūras akadēmijas finansēts seminārs visu Baltijas valstu juristiem par likumdošanas jautājumiem, kuros tiek analizētas tādas Baltijas valstīm svarīgas tēmas, kā cilvēktiesības nacionālajā likumdošanā starptautisko standartu aspektā, īpašuma tiesības, konstitūcija kā tiesiskais pamats valsts institūciju sistēmai un funkcijām u. c. Par to vēstnieku informēja prof. J. Vēbers. Patīkami arī tas, ka LZA prezidenta nesenās vizītes laikā

Norvēģijas akadēmijā tika nolemts uz turieni sūtīt jaunos zinātniekus — LZA studentu prēmiju ieguvējus.

Norvēģijas vēstnieks savukārt pieminēja neseno Norvēģijas premjerministres vizīti Latvijā un Norvēģijas līdzdalību un ieinteresētību jauno Valmieras un Ventspils augstskolu izveidošanā, par ko mēs tūdaļ varējam pārliecināties Latvijas TV Panorāmas sīžetā par Valmieras augstskolu. K. Torasena kungs pats ir politoloģijas doktors, izglītību ieguvis virsnieku skolā, kļūstot par karaliskās gvardes slēpotāju vienības virsnieku, pēc tam studējis tieslietas, paralēli strādājot, lai apgādātu jaundibināto ģimeni. Strādājis atbildīgos posteņos Norvēģijas Ārlietu ministrijā un diplomātiskā dienestā Bonnā, Ženēvā, Vīnē. Pirms ierašanās Rīgā bijis vēstnieks Nigērijā, tādēļ Rīga pēc Lagosas šķiet kā paradīze.

Saruna izvērsās reti draudzīga, kad noskaidrojās klātesošo sportiskās intereses un lauriem vītā pagātne. Pats K. Torasena kungs ir bijis universitātes čempions slēpošanā, spēlētis futbolu un rokasbumbu, savukārt T. Millers spēlētis volejbolu republikas izlasē. Latviešu valodas institūta direktors J. Valdmanis patīkami pārsteidza vēstnieku, atzīdamies, ka Oslo Universitātē pavadītais semestris, kurā viņš lasīja latviešu valodas lekcijas, bijis viens no jaukākajiem viņa dzīvē.

Runājot par nākotni, vēstnieka kungs apsoliya savu atbalstu LZA Serifikācijas centram, kuram tieši todien bija tikšanās ar norvēģu firmas pārstāvi. Un vispār — «Vēstniecība vienmēr būs jums atvērta».

Z. KIPERE

LZA NEORGANISKĀS ĶĪMIJAS INSTITŪTAM — 50

1. aprīlī savu 50 gadu jubileju atzīmēja LZA Neorganiskās ķīmijas institūts. Darbības sākumposmā institūtā zinātnisko darbību vadīja pieredzējuši LU Ķīmijas fakultātes mācību spēki un rūpniecības nozaru speciālisti A. Ievišs [direktors], A. Kešāns, G. Vanags, L. Liepiņa, J. Maizīte, J. Eiduks, K. Karlsons, N. Brakšs. Pētījumu virzienus noteica šo speciālistu agrāk aizsāktie darbi, kā arī vietējās, īpaši pēckara gados aktuālās problēmas būvmateriālu rūpniecībā, metālu aizsardzībā pret koroziju, neorganiskajā, organiskajā, farmācijas, analītiskajā ķīmijā un kūdras ķīmiskajā pārstrādē.

Laikā no 1957. līdz 1962. gadam sakarā ar jauno zinātnisko organizāciju veidošanu, kā arī citām organizatoriskajām izmaiņām pētījumi organiskajā ķīmijā [G. Vanags] iekļāvās jaundibinātajā Organiskās sintēzes institūtā, kūdras un spropela-termokīmiskajā pārstrādē [N. Brakšs] — Koksnes ķīmijas institūtā, daļa silīcija ķīmijas un tehnoloģijas speciālistu [J. Eiduks, P. Paukšs, U. Sedmalis] pārgāja darbā uz RTU Ķīmijas tehnoloģijas fakultāti.

Sesdesmitajos gados direktora B. Puriņa vadībā institūtā tematika koncentrējās 3 pamatvirzienos: metālu aizsardzība pret koroziju [L. Liepiņa, A. Lokenbaha, V. Kadeka, A. Vaivads, O. Kukurs], koordinācijas savienojumu ķīmija un elementu selektīvā izdalīšana no šķīdumiem un noteikšana [J. Bankovskis, J. Švarca, B. Puriņš, L. Maijs], neorganisko savienojumu plazmas ķīmija un tehnoloģija [T. Millers, J. Grabis, J. Vaivads].

Astoņdesmitajos gados institūts jau bija izveidojis par lielu radošu kolektīvu, kurā strādāja 350 darbinieku, no tiem 70 zinātņu doktori un kandidāti.

Institūta pētījumu nozīmību apstiprināja to iekļaušana PSRS Zinātņu akadēmijas un PSRS Valsts zinātnes un tehnikas komitejas fundamentālo un zinātniski tehnisko pētījumu programmās, kā arī SEPP valstu sadarbības plānos. Institūtā tika izstrādātas un vadītas divas republikas kompleksās programmas: «Metālu korozija un aizsardzība» un «Plazmas tehnoloģija». Bijušajā Padomju savienībā institūts bija vadošā organizācija, kas koordinēja pētījumus grūtkūstošu savienojumu sintēzē plazmā, metālu korozijā un aizsardzībā neitrālos ūdens šķīdumos, metālu korozijas produktu modifikēšanā, elementu ekstrahēšanā ar šķīdriņām membrānām, elektroķīmisko alvas pārklājumu standartizācijā.

Daļa pētījumu bija saistīti ar PSRS militāri rūpniecisko kompleksu, kas savukārt deva iespēju iegādāties ķīmiskā, materiālu un modernu aparātūru visa institūta pētnieciskajam darbam.

Zinātniskās darbības rezultāti atspoguļoti apmēram 4200 publikācijās, 130 disertācijās, iegūtas 360 autorapliecības un patenti. Ražošanā ieviestas 150 izstrādnes, ko veicināja 1976. g. nodibinātais Neorganisko materiālu SKTB un 1985. g. dibinātais ESTB «Antikors».

1983. g. viss institūta kolektīvs pārcēlās uz jauno

kompleksu Salaspilī ar plašām iespējām izvērst radošo darbību.

Deviņdesmitie gadi iezīmējās ar jaunu pavērsienu valsts dzīvē un pārvērtībām visu akadēmisko institūtu darbībā. Ievērojami samazinājās zinātnes finansējums, un līdz ar to šodien palikusi viena trešdaļa bijušo darbinieku. Toties no 56 palikušajiem zinātniskajiem darbiniekiem 42 ir profesori un zinātņu doktori [75%]. Tas ļauj cerīgāk lūkoties nākotnē un, par spīti zemaļam atalgojumam, sekmīgi darbu turpināt.

Institūts patreiz izpilda 19 zinātniskus projektus [grantus] un daļu no programmas «Latvijas dabas resursi un ekoloģiskā stabilitāte». Pētījumi tiek veikti neorganiskajā, fizikālajā, analītiskajā ķīmijā un ķīmijas tehnoloģijā agrāk iedibinātajos virzienos, risinot aktuālus šodienas jautājumus: plaša materiālu spektra radīšanu ar izcilām ekspluatācijas īpašībām — cietību, nodiluma izturību, termisko un ķīmisko izturību [T. Millers, J. Grabis, E. Palčevskis, I. Zālīte, A. Kuzjukēvičs], augstas tīrības metālu un supravadošu plānu slāņu elektroizgulsnešanu, virsmu pētījumus [I. Vītiņa, V. Rubene], membrānu tehnoloģisko procesu izstrādi cēlmetālu un krāsaino metālu iegūšanai no metālsaturīgiem rūpnieciskiem šķīdumiem elektriskā laukā [B. Puriņš, A. Popovs, T. Filatova], jaunu neorganisko fosforu savienojumu iegūvi, to uzbūves un īpašību noskaidrošanu [T. Millers, A. Vītiņa, J. Ronis, A. Dindune], teorētiskos pētījumus par ķīmiskās saites dabu un veidošanās elektronu mehānismu metālu koordinācijas savienojumos jutīgu un selektīvu organisko analītisko reagentu radīšanai dabas objektu analizē [J. Bankovskis, A. Stūris, J. Lējējs, J. Ašaks]; bora savienojumu sintēzi, to rentgenstruktūrpētījumus un praktisku izmantošanu [J. Švarca, I. Zviedre], praktisku metālisko un nemetālisko materiālu aizsardzību pret koroziju [H. Krasts, O. Kukurs, E. Lagzdīņš].

Daļu pētījumu veic 4 starptautisko projektu ietvaros. Tie ir: Eiropas Kopienas projekts par jauniem materiāliem un tehnoloģiju, Starptautiskās difrakcijas datu centra grants par neorganisko savienojumu pulveru difrakcijas datiem, Volkswagen-Stiftung projekts par plazmokeramiskā iegūto nanopulveru izpēti, Starptautiskā [Sorosa] zinātnes fonda atbalstītais projekts par koordinācijas savienojumu uzbūvi un īpašībām.

Radošā sadarbība izveidojusies ar ārvalstu zinātniskajām iestādēm un zinātniekiem Francijā, Vācijā, Japānā, Dānijā, Polijā, Krievijā, Ukrainā, kur stažējušies un strādājuši institūta vadošie zinātnieki T. Millers, A. Kuzjukēvičs, J. Grabis, E. Palčevskis, B. Bondars, A. Kamars, A. Dindune, kā arī ar Latvijas, LZA, RTU, LU zinātniskajiem institūtiem un fakultātēm, Elektrotehnikas un elektronikas rūpniecības asociāciju.

Turpinājums 2. lpp.

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMES CENTRALIZĒTĀ FINANSĒŠANA 1996. GADĀ

Nr. p. k.	Finansēšanas objekti	Tedallts 1996. g. (Ls)
1.1.	LU Zinātniskā bibliotēka	1848
1.2.	LLU Fundamentālā bibliotēka	1848
1.3.	RTU Zinātniskā bibliotēka	1848
1.4.	LZA Observatorijas novērošanas bāze	13 848
1.5.	LZA BI Latvijas Gredzenošanas centrs	1848
1.6.	LZA BI Latvijas floras herbārijs	1848
1.7.	LZA LFMI Folkloras krātuve	2904
1.8.	LZA Sabiedrisko zinātņu informācijas centrs	4500
1.9.	LZA, LZP Skaitļošanas centrs	6000
1.10.	LZA Centrālais arhīvs	2400
1.11.	Institūts «Eirolat»	1020
1.12.	LU HIDEI kuģis «Antonija»	6000
1.13.	LZA LVall Terminoloģijas komisija	3780
1.14.	LU Mikroorganismu centrs	3696
1.15.	LU LVI Arheoloģisko fondu unikālo kolekciju saglabāšana	1680
1.16.	LU LVI Etnogrāfiskās ekspedīcijas	456
1.17.	LZA LFMI Folkloras ekspedīcijas	1380
1.18.	LU LVI Arheoloģisko objektu izpēte	4320
1.19.	LZA LVall Zinātniskās ekspedīcijas	840
1.20.	Hidrometrisko posteņu darbības nodrošinājums	8400
1.21.	Mežu genofonds	5940
1.22.	Mājdzīvnieku genofonds	4620
1.23.	«Vesetnieku» meža ekoloģijas stacionārs	720
1.24.	LU LVI bibliotēka	120
1.25.	Salaspils Tehnol. c. Lineārais elektronu paātrin.	1200
1.26.	Salaspils Tehnoloģiskais centrs	98
1.27.	LZA BI Augu kaitēkļu daudzumu limitējošo bioagentu kolekcija	456
1.28.	LZA LVall Latviešu valodas arhīvs	1440
1.29.	LU Radonuklīda starojuma avoti	2000
		87 058

2. Izdevniecības darbība		
2.1.	LZA Vēstis	15 600
2.2.	Latvijas Fizikas un tehnikas žurnāls	6000
2.3.	Magnetohidrodinamika	1332
2.4.	Automātika un skaitļošanas tehnika	1332
2.5.	Mechanics of Composite Materials	1332
2.6.	Zvaigžņotā debess	4200
2.7.	Heferociklisko savienojumu ķīmija	2664
2.8.	Latvijas ķīmijas žurnāls	8304
2.9.	Koksnes ķīmija	600
2.10.	LZA, LZS, LZP bijēns «Zinātnes Vēstnesis»	3720
2.11.	Latvijas Vēstures institūta žurnāls	6600
2.12.	LU žurnāls «Latvijas vēsture»	5544
2.13.	Mežzinātne	1200
2.14.	Latvijas Lauksaimnieks	4416
2.15.	LU Žurnāls «Humanities and Social Sciences. Latvia»	4800
2.16.	Latvijas zinātne biogrāfijās	3600
2.17.	Humanitāro zinātņu monogrāfijas	36 000
2.18.	LZP informācijas lapa «Zinātnieka vārds»	1800
3.	Atsevišķi darbi	7898
		116 942
	Kopā:	204 000

Latvijas Zinātnes padomes priekšsēdētājs, akadēmiķis I. KNETS
Komisijas priekšsēdētājs, akadēmiķis A. SILIŅŠ

LATVIJA STARPTAUTISKĀ SKATĪJUMĀ

Nepārtraukti katru dienu valdības un dažādu ministriju, uzņēmumu vadītāji uzsver, ka Latvijā daudz preču un pakalpojumu cenas ir ievērojami zemākas nekā Eiropā un tāpēc, piemēram, elektroenerģijas, benzīna, gāzes, pārtikas cenām un pakalpojumu tarifiem ir jāpieaug, līdz tie sasniegs Eiropas valstu līmeņa cenas un tarifus. Bet šie vadītāji, it sevišķi valdības pārstāvji, nekad nerunā par to, ka Latvijā strādājošiem darba samaksa un pensionāriem pensijas ir ievērojami mazākas nekā Eiropas valstīs. Lai paaugstinātos iedzīvotāju dzīves līmenis, mēneša vidējai darba samaksai, pensionāru pensijai un pabalstiem jāpieaug straujākiem tempiem nekā pašreizējo cenu indeksam. Tikai tāda gadījumā strādājošo un pensionāru pirktspēja palielināsies un līdz ar to visu iedzīvotāju dzīves līmenis.

Lai objektīvi novērtētu sociāli ekonomisko un demogrāfisko situāciju Latvijā un salīdzinātu to ar citām valstīm, zinātnieki, Latvijas Republikas Valsts Statistikas Komiteja, Latvijas nacionālā UNICEF komisija u. c. kopā ar starptautiskām organizācijām veikušas vairākas aptaujas.

Raksta mērķis — salīdzināt sociāli ekonomisko situāciju Latvijā un citās Eiropas valstīs.

Viens no dzīves līmeņa rādītājiem ir gada laikā ražotais iekšzemes kopprodukts vidēji uz vienu iedzīvotāju. Latvijas Republikas Valsts Statistikas Komiteja (tālāk — VSK) publicējusi datus par galveno makroekonomisko rādītāju izmaiņām 1994. gadā Latvijā un Eiropas valstu II grupā. Visi dati tiek publicēti salīdzinājumā ar Austriju, kura izmantota kā bāzes valsts Eiropas valstu II grupā, kurā ietilpst Centrāleiropas un Austrumeiropas valstis. Aprēķini pamatojas uz reālo valūtas pirktspēju starp valstīm, kas balstās uz plašu informāciju par konkrēto preču cenām katrā valstī un šo preču īpatnību iekšzemes kopprodukta apjomā.

Salīdzinot reālo iekšzemes kopprodukta līmeni uz vienu iedzīvotāju, pārēķinātu pēc pirktspējas paritātes 1993. gadā, Latvijā tas ir 6,25 reizes mazāks nekā Austrijā. Ja Austrijā reālais iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju ir 100%, tad Latvijā tikai 16%. Šo valstu grupā tikai Moldovā šis rādītājs ir vēl zemāks (11%). No Baltijas valstīm visaugstākais tas ir Igaunijā (20%) un Lietuvā (19%). 1993. gads bija īpaši grūts Latvijas tautsaimniecībai. Ja 1994. gadā iekšzemes kopprodukts salīdzināmās cenās pieauga par 0,6% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, tad 1995. gadā tas atkal samazinājās par 1,6%. Valdības galvenais uzdevums ir panākt ražošanas un realizācijas paplašināšanos, bet galvenokārt — iedzīvotāju pirktspējas palielināšanos.

Vai Latvijā cenas ir tik zemas salīdzinājumā ar Eiropas valstīm? Salīdzinošais cenu līmeņa indekss, kurš rāda, cik daudz nepieciešams bāzes valsts valūtas, lai nopirktu identiskus preču un pakalpojumu apjomus dažādās valstīs, Latvijā, salīdzinājumā ar Austriju, bija 23%, t. i., Latvijā cenas ir tikai 4,3 reizes zemākas. Tātad, tas pats preču un pakalpojumu apjoms, ko Austrijā varēja nopirkt par 100 šiliniem, Latvijā būtu nopērkams par 23 šiliniem, konvertējot tos pēc oficiālā maiņas kursa. Tas ir vidējais rādītājs, kurš, salīdzinot ar pārējām šīs grupas valstīm, ir augsts. Lietuvā cenu līmeņa indekss bija zemāks (17%) nekā Latvijā, bet Igaunijā — augstāks (24%). Latvijā, salīdzinot ar citām valstīm, salīdzinoši zemas ir cenas trīs maksai, apkurei un elektrībai. Pēdējos divos gados iepriekš minētajiem pakalpojumiem, kā arī transporta un sakaru pakalpojumiem cenas ir pieaugušas straujāk nekā darba samaksa. Tas negatīvi ietekmē iedzīvotāju pirktspēju. Par to spilgti liecina mazumtirdzniecības preču apgrozījuma samazināšanās par 6,8% 1995. gadā salīdzinājumā ar 1994. gadu.

Akcīzes nodokļa paaugstināšana būtiski ietekmēs ne tikai degvielas cenas, bet arī transporta, sakaru pakalpojumu tarifus un pārtikas preču cenas. Cenas pieaugums arī nepārtikas precēm un citiem pakalpojumiem. Tas negatīvi ietekmēs iedzīvotāju materiālo un garīgo vajadzību apmierināšanu. Pašreiz lielu daudzumu benzīna valstī ievēd, nemaksājot muitas nodokli. Vai pareizāk nebūtu vispirms uzlabot muitas nodokļa iekasēšanu? Līdz ar to samazinātos tikai ēnu ekonomikas ieņēmumi, bet nepamazinātos iedzīvotāju pirktspēja. Paaugstinot akcīzes nodokli un neuzlabojot muitas dienesta darbu, ievērojami palielināsies ēnu ekonomikas ieņēmumi un pazemināsies iedzīvotāju pirktspēja.

Katru reizi, kad valdības pārstāvji ar labpatiku runā par cenu pieaugumu (pēc autores domām bieži ekonomiski nepamatotu cenu pieaugumu) pirmās nepieciešamības precēm un pakalpojumiem, rodas jautājums — kad sāks runāt par darba samaksas pieaugumu un tās lielumu salīdzinās ar citām Eiropas valstīm? Viens no augstākajiem iedzīvotāju dzīves līmeņiem ir Norvēģijā, kur cenu līmeņa indekss ir pat augstāks nekā Austrijā. Tomēr šajā valstī iedzīvotāju pirktspēja ir ļoti augsta. Ja mēneša naudas ieņēmumus izlietoju tikai viena produkta iegādei, tad Norvēģijā vidēji katrs iedzīvotājs par tiem varētu nopirkt 4—31 reizi vairāk uztura produktu nekā Latvijā, piemēram, kafiju 31,0 reizes vairāk (Norvēģijā 310 kg un Latvijā — 10 kg), augstākā labuma kviešu miltus — 20,3 reizes, sviestu — 16,3 reizes, pienu, vārītas desas — 8,2 reizes, kartupeļus — 7,3 reizes, cūkgaļu — 6,8 reizes un liellopu gaļu — 3,9 reizes vairāk. Nopērkamo uztura produktu daudzumu ietekmē ne tikai preces cena, bet galvenokārt mēneša vidējā darba samaksa. Statistikas dati liecina, ka Latvijas iedzīvotāji par mēneša vidējo darba samaksu var nopirkt arvien mazāk uztura produktu.

Lai analizētu izmaiņas iedzīvotāju sociālekonomiskās nodrošinātības sfērā, Norvēģijas Lietiško sociālo pētījumu institūts FAFO kopā ar Latvijas Republikas VSK 1994. gadā veica iedzīvotāju aptauju. Pašreiz LR VSK publicējusi pētījuma rezultātus grāmatā «Dzīves apstākļi Latvijā», kurā apskatīti dzīves apstākļi, iedzīvotāji, māsaimniecību struktūra, mājas apstākļi un dzīvesvietas vide, veselības stāvoklis, izglītība, nodarbinātība un darba apstākļi, ekonomiskie resursi, dzīves apstākļu pozitīvie un negatīvie aspekti u. c. jautājumi.

Viens no galvenajiem faktoriem, kas nosaka katras ģimenes materiālo labklājību, ir strādājošo skaits ģimenē, jo pensijas un bezdarbnieku pabalsts ir neliels. Darbs ir viena no vispārīgākajām cilvēku aktivitātēm. Latvijā, salīdzinājumā ar Eiropas valstīm, reģistrētais bezdarba līmenis nav augsts — 6,8% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaita. (Daudzās Eiropas valstīs bezdarba līmenis ir lielāks par 10% un Somijā sasniedz pat 18,4%.) Reģistrēto nestrādājošo skaits valstī pakāpeniski pieaug un februāra beigās tas sasniedza 94,2 tūkst. cilvēku, no kuriem 86,3 tūkst. bija bezdarbnieki. Tikai 40,7% no visiem bezdarbniekiem saņem pabalstu un 40,5 tūkst. bezdarbnieku ir bez darba ilgāk par 6 mēnešiem. Pie tam strauji pieaug to bezdarbnieku skaits, kuri bez darba ir ilgāk par 12 mēnešiem. Latvijā augsts bezdarba līmenis ir Latgalē, kur tas sasniedzis maksimāli pieļaujamo līmeni un svārstās no 14,7% Daugavpils rajonā līdz 27,7% Rēzeknes rajonā. Turpretim Rīgā tikai 3,2% un Ventspilī — 2,2% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaita. Pēc autores domām, jāveic konkrēti pasākumi, lai samazinātu bezdarba līmeni Latgalē, jāsamazina ilgstošo bezdarbnieku skaits un bezdarbnieku skaits, kuri nesaņem pabalstu.

Augsts bezdarba līmenis saasina sociālās un demogrāfiskās parādības, cilvēkiem zūd ticība nākotnei.

Bez oficiāli reģistrētā Latvijā pastāv arī slēptais, tas ir, neregistrētais bezdarbs. 1995. gadā 7208 cilvēki jeb 0,6% no tautsaimniecībā nodarbināto skaitu nav nestrādājuši nevienu dienu. Par slēptajiem bezdarbniekiem var uzskatīt arī tos cilvēkus, kuri pēc ilgām darba meklējumiem zaudējuši cerības atrast sev darbu, vairs nesaņem pabalstu un pārstājuši reģistrēties Nodarbinātības valsts dienestā. No otras puses, Latvijā tāpat kā Rietumeiropas valstīs pastāv tā sauktais pelēkais darba tirgus. Visbiežāk tajā iesaistās cilvēki, kuri piekritī strādāt bez darba grāmatīņas un jebkāda darba līguma, darba samaksu saņemot aploksnē. Pelēkā darba tirgus lielumu var noteikt tikai izlases apsekojumu rezultātā. Lai analizētu nodarbinātību, darba apstākļus, nestrādājošo, tai skaitā, bezdarbnieku sociāli ekonomiskās problēmas un iepriekšējā darba pieredzi, LR VSK 1995. gada beigās veica darbaspēka izlases apsekojumu.

Labklājības līmeni un izmaiņas valstī raksturo arī demogrāfiskie procesi un parādības. 1995. gadā salīdzinājumā ar 1994. gadu Latvijā samazinājies mirušo skaits par 1,7 tūkst. cilvēku, bet vēl straujāk (par 2,8 tūkst.) samazinājies dzimušo skaits. Kopš 1991. gada, kad jaundzimušo skaits bija mazāks par mirušo skaitu, iedzīvotāju dabiskais pieaugums ir negatīvs un tā rezultātā iedzīvotāju skaits samazinās. Pie tam arvien straujāk samazinās iedzīvotāju skaits dabiskā pieauguma rezultātā. Ja 1993. gadā iedzīvotāju skaits valstī samazinājās par 12,4 tūkst. cilvēku, tad 1995. gadā — jau par 18,6 tūkst. cilvēku. Tāpat iedzīvotāju izmirstības intensitāte pieaug. Neskatoties uz šo pilnīgi nenormālo situāciju, rodas tāda sajūta, ka valdību un parlamentu šīs problēmas nesatrauc. Daudzās Eiropas valstīs dzimstība nav augsta, bet šajās valstīs ir salīdzinoši zema mirstība un līdz ar to dabiskais pieaugums ir pozitīvs. Tikai bijušajās sociālisma zemēs, kur iedzīvotāju dzīves līmenis ir strauji pazeminājies, dabiskais pieaugums ir negatīvs. 1994. gadā tas svārstās no 0,6 cilvēku uz 1000 iedzīvotājiem Horvātijā līdz 6,9 cilvēku. Latvijā — viszemākais rādītājs Eiropā. Šajās valstīs nāves gadījumu skaits audzis un dzīves ilgums sarucis.

Pēc visa spriežot, mirstība augstāka ir tajās valstīs, kurās ekonomika ir nestabilāka, kas izpaužas ne tikai cenu pieaugumā, ražošanas apjoma samazinājumā, bet arī bezdarba līmeņa pieaugumā un ienākumu nevienlīdzīgā sadalē. Iedzīvotāju ienākumu sadalīšanas nevienmērību raksturo Džini koeficients, kuru Latvijai aprēķinājis prof. O. Krastiņš. Latvijā iedzīvotāju ienākumu nevienmērības koeficients ir ļoti augsts (1993. gadā — 0,40, bet 1994. gadā — 0,42). Jo šis koeficients ir mazāks (tuvāks nullei), jo ienākumu sadale ir vienmērīgāka. Rietumeiropas valstīs šis koeficients ir 0,28—0,38, bijušās sociālisma valstīs koeficients atrodas robežās no 0,2 līdz 0,3, bet Latīņamerikas valstīs Džini koeficients ir 0,40—0,55.

Nevienmērīgā iedzīvotāju ienākumu sadale un iedzīvotāju straujā noslāņošanās negatīvi ietekmē demogrāfiskos procesus valstī.

Lai pētītu ģimeni un dzimstību Latvijā, Latvijas Universitātes Demogrāfijas centrs akadēmiķa P. Zvidriņa vadībā kopā ar ANO Eiropas ekonomisko komisiju un LR VSK, 1995. gada rudenī veica 18—49 gadu vecu sieviešu un vīriešu aptauju. Līdzīgu aptauju veica arī Baltijas valstīs un vairākās Eiropas valstīs. Aptaujas rezultāti radīs iespēju atklāt galvenos faktorus, kas ietekmē dzimstības samazināšanos, un izstrādāt konkrētus priekšlikumus valdībai, lai mainītu esošo situāciju.

LZA NEORGANISKĀS KĪMIJAS...

Turpinājums no 1. lpp.

Institūta izstrādnes realizējas agrāk dibinātajās organizācijās, kuras pārveidojušas par privātajām firmām — a/s «Neomats» (NM SKTB), «Antikors», «Terpa», kā arī 1991. g. dibinātajā «Meta — SIA» — zinātniski ražojošajā komercfirmā [dārgmetālu izdalīšanā no otrreizējām izejvielām] un 1994. g. dibinātajā PCT (Plazma, Keramikā, Tehnoloģija) — SIA ar Vācijas un Francijas partneru līdzdalību.

Jau no astoņdesmitajiem gadiem RTU Ķīmijas tehnoloģijas fakultātes un LU Ķīmijas fakultātes studenti apgūst institūtā teorētiskās zināšanas un praktiskā darba iemaņas plazmas ķīmijā, neorganisko materiālu tehnoloģijā, metālu korozijā un pretkorozijas aizsardzībā, fizikālķīmiskajās pētīšanas metodēs, izstrādā diplomdarbus un maģistra darbus. Lekcijas lasa un studentu praktisko darbību vada T. Millers, I. Vītiņa, J. Grabis, H. Krasts, E. Palčevskis.

Arī turpmākajos gados institūts paredz piedalīties divās integrācijas programmās ķīmijā un ķīmijas tehnoloģijā un kā filiāle iesaistīsies Latvijas zemes bagātību pētīšanas institūtā.

Par institūta pēdējo gadu zinātnisko darbību liecina 1993.—1996. gados publicētie 180 darbi, 13 patenti, aizstāvētās 4 doktora un 4 habilitētā doktora disertācijas, kā arī starptautiskajās konferencēs nolasītie 35 referāti, kas izraisījuši speciālistu interesi.

Institūts kopā ar Latvijas Ķīmijas biedrību organizē «Latvijas Ķīmijas Žurnāla» izdošanu.

Lai veicinātu zinātnietilpīgas produkcijas ražošanu un zinātniskā potenciāla izmantošanu, tai nepieciešamo speciālistu apmācību, kā arī starptautisko sakaru attīstību, tiek izstrādāts projekts visiem Salaspils zinātniskajiem institūtiem kopīgi ar Salaspils tehnoloģisko centru, pilnā sētā Domi un augstskolām veidot Salaspils tehnoloģisko parku.

J. CIRULE

LEONĪDS SILIŅŠ — LZA GODA DOKTORS

1996. gada 6. maijā Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents T. Millers pasniedza Dr. h. c. hist. diplomu Leonīdam Siliņam. Augsto sava darba vērtējumu L. Siliņš izpelnījās ar 1994. gadā rediģēto un izdoto grāmatu «Latvijas Centrālā Padome — LCP. Latviešu nacionālā pretestības kustība. 1943—1945». Akadēmiķis J. Stradiņš, sveicot goda doktoru un jubiliāru, uzsvēra šī darba un tā autora unikālo, pat leģendāro devumu.

L. Siliņš dzimis 1916. gada 12. maijā Nižņijnovgorodā. Ģimenei atgriežoties no bēgļu gaitām, ieguvis labu filoloģisko izglītību — mācījies LR Ģermāņu filoloģijas nodaļā, beidzis Izglītības ministrijas Angļu valodas institūtu. Jau studiju laikā strādājis žurnālistikā, LTA un «Latvian Economic Review», bet vācu okupācijas laikā Jelgavā laikrakstā «Zemgale». Būdams brīvas Latvijas patriots un jebkādas okupācijas pretinieks, jau 1940.—1941. g. piedalījies studentu pretestības grupās, bet vācu okupācijas laikā saistījies ar Latvijas Centrālā padomi un profesoru K. Čaksti. LCP uzdevumā izveda uz Zviedriju dokumentus par okupācijas režīmu un LCP arhīvu. 1943.—1945. g. uzturējās sakarus starp Latviju un Zviedriju, no 1944. g. bija Evakuācijas fonda pārvaldes loceklis un vadītājs. Pēc evakuēšanās uz Zviedriju piedalījies Zviedru un latviešu palīdzības komitejas izveidē un darbībā, lai zviedru sabiedrība saprastu latviešu bēgļu traģiku, bet paši bēgļi atrastu savu vietu jaunās mītnes zemes dzīvē. Šīs komitejas darbībai 1943.—1945. g. un latviešu politiskās emigrācijas veidošanās sākumiem Zviedrijā bija veltīts Dr. h. c. hist. L. Siliņa akadēmiskais priekšlasījums. Tēma saistīja klausītājus un sekoja daudzi ieinteresēti jautājumi.

Līdz ar visa labā vēlējumiem jubilejā L. Siliņš saņēma lūgumus iespējami vairāk un detalizētāk uzrakstīt par latviešu nacionālo pretestības kustību Otrā pasaules kara beigās. Jautājums nenoliedzami ir aktuāls, pie tam autora rīcībā ir paša izglābtais arhīva materiāls un atmiņas.

I. STONE

MĀKSLA NAUDAS ATKARĪBĀ — BIEDĒKLIS VAI REALITĀTE?

Turpinot Latvijas kultūras jautājumiem veltītā cikla konferenču sēriju, LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa un Rīgas Latviešu biedrība ar šādu tēmas nosaukumu 1996. gada 8. maijā RLB Zelta zālē pulcēja kuplu interesentu pulku.

Diskusijas dalībnieku saraksts: V. Hausmanis, V. Nollendorfs, L. Brīdaka, L. Dzene, A. Klotiņš, J. Streičs, P. Pētersons — solīja vispusīgu problēmas raksturojumu runātoju pārstāvēto nozaru, radošās aktivitātes un pieredzes ziņā.

Tā arī notika. Bez sūkstīšanās, ar faktu konstatāciju un analīzi, ar domu, ka šādas vienādi domājošo inteliģences pārstāvju sanāksmes ne tikai stiprina to garu un kopības apziņu, bet var nodert arī kā trauksmes cēlājs kultūrai nelabvēlīgā atmosfērā.

Uzklausīsim spilgtākās atziņas. V. Hausmanis: «Kā mākslas veids beidzis pastāvēt kino. Slēgti vairāki teātri. Notiek atgriešanās amatierisma sfērā — mūsu aktieri pa dienu strādā, vakarā spēlē. Jau savulaik A. Alunāns gribēja profesionalizāciju. Nacionālajā teātrī kūsā dzīvība — notiek pirmizrādes, divi darbi ir oriģināldarbi. Profesionalitāti zaudē televīzija».

V. Nollendorfs: «Dažas idejas no Rietumu pasaules: pirmā «recepte» — ekonomika izveidota tā, lai būtu naudas pārpalikums. ASV universitātes ir kļuvušas par mākslas centriem, daudzi mākslinieki ir amatieri labā nozīmē. Mākslu finansē dažādi fondi. Jāmēģina radīt uzlabotu Kultūras fondu, kurš nebūtu tiešs valsts atkarība. Jāveido fondi ar kapitālu, kurš atbalstīs mākslu. Varbūt no lielā akcīzes nodokļa cigarefēm un degvīnam?»

Turpinājums 4. lpp.

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMĒ

Pielikums
LZP ZSKK 1996. gada 21. marča
lēmumam

LZP STARPTAUTISKO PASĀKUMU FINANŠĒJUMS
1996. GADĀ
(4. pielikums)

Nr. p. k.	Organizācija	Projekta nosaukums, izpildītāji	Finansējums	
			pieprasītais Ls	piešķirtais Ls
2. Starptautisko konferenču organizēšana*				
18.	RTU	Eiropas Biomehānikas savienības 10. konference (28.—31.08.96., Leuvena, Beļģija). I. Knēts	340	340
19.	LV Koksnes ķīmijas institūts	a) Programmas «Koksne un augu valsts izejvielu materiāli» rezultātu aprobēšana starptautiskā kongresā Innomat '96 (7.—9.05.96., Drēzdene, Vācija). A. Alksnis b) Konference «Biochromatographie 96» (13.—15.05.96., Parīze, Francija). T. Jeremejeva	330 2000 Fr	200 218
20.	RTU Ķīmijas tehnoloģijas fakultāte	17. Starptautiskais sēra organiskās ķīmijas simpozījs (7.—12.07.96., Tsukuba, Japāna). R. Valters	300	300
21.	RTU Elektronisko un elektronisko materiālu un tehnoloģiju institūts	«10th Nordic — Baltic Conference on Biomedical Engineering» (9.—13.06.96., Tampere, Somija) un «Satellite Symposium on Bioelectromagnetic and Biomechanical Measurements» (13.—15.06.96., Tallina, Igaunija). A. Kataševs	169	169
22.	RTU	Starptautiskā konference «17th Nordic Semiconductor Meeting» (17.—20.06.96., Norvēģija). A. Medvids	60	60
23.	Latvijas Organiskās sintēzes institūts	a) 14. Starptautiskais Medicīniskās ķīmijas simpozījs (8.—12.09.96., Māstrihta, Nīderlande). A. Zablocka b) Starptautiskā konference «Forth World Congress of Theoretically Oriented Chemists» (2.—8.08.96., Izraēla). M. Fleišers	485 670	200 200
24.	LV Lopkopības un veterinārijas zinātniskās pētniecības institūts	4. Baltijas valstu putnkopības konference (1996. g. sept., Helsinki). A. Kalējs	850 (4 cilv.)	200
25.	Latvijas Vēstures institūts	a) 11. Starptautiskās etnoloģiskās uztura pētniecības komisijas konference (2.—8.06.96., Kipra). L. Dumpe; b) Aizvēstures un agrinās vēstures zinātņu starptautiskās ūnijas rīkots XIII kongress (8.—14.09.86., Forlī, Itālija). E. Mugerēvičs	400 USD 250	150 250
26.	LOSI Organometāliskās ķīmijas laboratorija	XI Starptautiskais Silīcija organiskās ķīmijas simpozījs (1.—6.09.96., Monpeljē, Francija). K. Rubina un V. Dirnēns	1600 (2 cilv.)	200
27.	Latvijas Medicīnas akadēmija	10. Ziemeļvalstu—Baltijas Biomedicīnas inženiertehniskā konference (9.—13.07.96., Tampere, Somija). M. Pilmane, V. Groma, T. Freivalds	750 (3 cilv.)	200 (1 cilv.)
4. Starptautiskā sadarbība				
1.	Dobeles Dārkopības selekcijas un izmēģinājumu stacija	Sadarbības projekti: 1. Agreement on cooperation between the Laboratory of the Horticulture, Dobeles, and Department of Horticulture Iowa State University (noslēgt 15.09.94. Aijovā, ASV); 2. Agreement concerning breeding of Chaenomeles for fruit production — between the Laboratory of the Horticulture (Dobeles) and the Swedish University of Agricultural Sciences, Balsgard-Department of Horticultural Plant Breeding and the Lithuanian Institute of Horticulture (Babtai) (noslēgts 12.11.92. Zviedrija); 3. Agreement on cooperation between the Laboratory of the Horticulture (Dobeles) and the Swedish University of Agricultural Sciences; Department of Horticultural Plant Breeding (noslēgts 12.11.92. Zviedrija). J. Liepa	6000	900 (3 projektiem)
2.	Elektronikas un datorzinātnes institūts	Kopprojekts ar Eiropas asociāciju European Design Automation Association (EDAA) «Eiropas kopienas sistēmprojektēšanas un testēšanas automatizācijas mūsdienīgu metožu adaptācija». V. Zagurskis	6000	(daļējs finansējums varētu tikt piešķirts, ja darbs būtu finansēts arī no ES)
3.	LZA Baltijas stratēģisko pētījumu centrs	Pētījumu projekts «Drošības politika un militārās sistēmas Igaunijā, Latvijā, Lietuvā». Kopējā izmaksa — Ls 12000. T. Jundzis	2500	500
4.	RTU ASTF Skaitļošanas tehnikas katedra	Sadarbības projekts ar Dublin City University (Irija), Delft University of Technology (Nīderlande) and The Open University (Anglija) «Advanced method and techniques of telematics for distance learning in information technology». M. Ziema	10238	(daļējs finansējums varētu tikt piešķirts, ja darbu finansētu arī partneri)
5.	Latvijas Nacionālā mehānikas komiteja	Latvijas Nacionālās mehānikas komitejas piedalīšanās Starptautiskās teorētiskās un pielietojamās mehānikas apvienības (IUTAM) darbā, t.sk. biedru maksa par 1996. gadu. V. Tamužs	2200	
6.	LZA Fizikālās enerģētikas institūts	Sadarbība ar Laue-Lenževēna institūtu (Grenoble, Francija) eksperimentu veikšanai un turpināšanai uz LLI reaktora un ESRF sinhotrona. J. Joļins	2500	

* Turpinājums. Sākumu skaf. Nr. 9.

IZVĒRTĒS INSTITŪTUS

IZGLĪTĪBAS UN ZINĀTNES MINISTRIJAS

RĪKOJUMS Nr. 197

1996. gada 2. maijā

PAR ZINĀTNISKO INSTITŪTU IZVĒRTĒŠANAS KOMISIJAS IZVEIDI

Lai īstenotu zinātnes struktūras attīstību saskaņā ar Deklarāciju par Ministru Kabineta darbu un Izglītības un zinātnes ministrijas rīcības programmu:

1. Izveidot Zinātnisko institūtu izvērtēšanas komisiju šādā sastāvā:

Komisijas priekšsēdētājs — Pēteris Cimdiņš, augstākās izglītības un zinātnes valsts ministrs.

Komisijas locekļi:

Atis Kapenieks, IZM AIZD direktora vietnieks,
Valdis Egle, AIZD Zinātnes nodaļas vadītājs,
Anatolijs Melnis, IZIP vadītāja vietnieks,
Ieva Liepkaula, IZIP vecākā referente,

Citu institūciju deleģētie pārstāvji:

Ivars Knēts, LZP priekšsēdētājs,
Jānis Stradiņš, LZA viceprezidents,
Uldis Viesturs, akademiķis,
Zigrīds Aumeisters, Patentu valdes direktors,
Velta Feodorova, ZM Zinātnes nodaļas vadītāja,
Biruta Sloka, ekonomikas ministra padomniece.

2. Apstiprināt Zinātnisko institūtu izvērtēšanas noteikumus (pielikumā).

3. Komisijai veikt institūtu izvērtēšanu un līdz 1996. gada 20. jūnijam iesniegt IZM pārskatu par rezultātiem un priekšlikumus par institūtu attīstību augstākās izglītības un zinātnes sistēmā.

Izglītības un zinātnes ministrs **M. GRĪNBLATS**

ZINĀTNISKO INSTITŪTU IZVĒRTĒŠANAS NOTEIKUMI

Apstiprinu:

Izglītības un zinātnes ministrs **M. GRĪNBLATS**
1996. gada 2. maijā

1. Zinātnisko institūtu izvērtēšanas mērķis ir noteikt zinātnisko pētījumu līmeni, institūtu saistību ar augstāko izglītību un valsts tautsaimniecību, to starptautisko sadarbību un attīstības iespējas ar nolūku veikt zinātnes struktūras un finansēšanas sistēmas pilnveidi saskaņā ar Deklarāciju par Ministru Kabineta darbu un Izglītības un zinātnes ministrijas rīcības programmu.

2. Institūtu izvērtēšanu veic izglītības un zinātnes ministra izveidota komisija (tālāk tekstā — «Komisija»), kas sastāv no Izglītības un zinātnes ministrijas, Zemkopības ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnes padomes pārstāvjiem.

Obligāta prasība Komisijas locekļiem ir zinātniskā grāda nepieciešamība.

3. Komisija savu vērtējumu izsaka pēc rūpīgas un vispusīgas iepazīšanās ar institūtu iesniegto informāciju, Izglītības un zinātnes iestāžu pārvaldes sagatavotajiem datu apkopojumiem par institūtu darbību 1993.—95. g., kā arī ar starptautiskās daņu ekspertīzes materiāliem un LZP pārskatu par zinātnisko darbību 1995. gadā.

Vajadzības gadījumā Komisija uz sēdi uzaicina institūta pārstāvjus vai arī Komisijas locekļi personīgi apmeklē institūtu.

4. Institūta kopējais vērtējums ietver šādus piecus kompleksos kritērijus:

- 1) pētījumu raksturu,
- 2) zinātnisko līmeni,
- 3) zinātnisko devumu,
- 4) starptautisko sadarbību,
- 5) attīstības iespējas.

5. Pētījumu raksturu nosaka trīs pētījumu veidi — fundamentālie pētījumi, lietiskie pētījumi un nacionālās nozīmes pētījumi.

Fundamentālo pētījumu obligāts nosacījums ir publikācijas starptautiskos zinātniskos žurnālos un it sevišķi SCI žurnālos.

Lietisko pētījumu rezultātiem jābūt vai nu publicētiem starptautiskos zinātniskos žurnālos vai patentētiem, vai arī jāizpaužas konkrētā izstrādē (tehnoloģija, aparāts, metodika u. fml.), kurai ir konkrēts pasūtītājs (valsts institūcija, uzņēmums, firma, starptautiska organizācija u. c.).

Nacionālās nozīmes pētījumi attiecināmi uz humanitāro zinātņu jomu — Latvijas vēsturi, latviešu valodu, literatūru, filozofiju.

6. Zinātnisko līmeni raksturo pēc nozīmes sarindoti sekojoši kritēriji:

- 1) publikācijas SCI žurnālos,
- 2) daņu ekspertīzes vērtējums,
- 3) dalība starptautiskos projektos, kuri tiek finansēti no starptautiska avota,
- 4) publikācijas citos starptautiskos žurnālos,
- 5) publikācijas Latvijas zinātniskajos žurnālos,
- 6) publikācijas citos zinātniskajos izdevumos.

Nosakot zinātnisko līmeni nacionālās nozīmes pētījumiem, šie kritēriji tieši netiek pielietoti pētījumu specifiskās dēļ.

Zinātnisko līmeni nosaka ar trim pamatvērtējumiem — «augsts», «vidējs» un «zems». Ir iespējams arī starpvērtējums, kā, piem., «vidēji augsts» vai «vidēji zems». Tāpat ir pieļaujama pamatvērtējuma akcentēšana, kā, piem., «izcili augsts», «ļoti zems» u. c.

7. Zinātnisko devumu raksturo publicēto darbu (monogrāfiju, rakstu, patentu) skaits, attiecināts uz vienu zinātnieku viena gada laikā.

Zinātnisko devumu vērtē pēc tās pašas vērtējumu skalas kā zinātnisko līmeni.

8. Starptautisko sadarbību raksturo institūta darbinieku piedalīšanās starptautiskajos projektos, kas tiek finansēti no starptautiskiem avotiem, starptautisko zinātnisko pasākumu organizēšana, kā arī personīgā piedalīšanās tajos ar referātiem vai ziņojumiem.

Starptautiskās sadarbības vērtējums — «teicama», «laba», «apmierinoša», «neapmierinoša».

IZVĒRTĒS INSTITŪTUS

Turpinājums no 3. lpp.

9. Institūta attīstības iespējas tiek noteiktas pēc šādiem kritērijiem:

- 1) aizstāvēto disertāciju un sagatavojamo doktorantu skaits,
- 2) zinātnieku vecuma struktūra,
- 3) zinātnieku izglītojošā darbība,
- 4) sekmes daņu ekspertu rekomendāciju un ieteikumu īstenošanā,

5) telpu un pārējās infrastruktūras raksturojums, iegādātās iekārtas un aparātūra,

6) institūta finansējuma struktūra.

Institūta attīstības iespēju vērtējums — «feicamas», «labas», «apmierinošas», «praktiski nav».

10. Komisija savu vērtējumu izsaka pēc vispusīgas institūta iesniegto materiālu apspriešanas, komisijas locekļu uzskaites un komisijas priekšsēdētāja diskusijas rezultātu rezumējuma.

Gadījumā, ja komisijas locekļu viedokļi atšķiras, lēmumu par katru atsevišķu rādītāja vērtējumu komisija pieņem balsojot.

Komisija vienā sēdē izskata un izvērtē ne vairāk kā 3—5 institūtus.

11. Pamatojoties uz vērtējumu, Komisijas sekretārs sagatavo Komisijas slēdzieni, ko pēc apspriešanas paraksta visi Komisijas locekļi.

Komisijas locekļi, kas nepiekrīt Komisijas vērtējumam vai slēdzienam, pievieno slēdzienam atsevišķu lapu ar savu personīgo viedokli.

12. Slēdzieni ir koncentrētā formā uskrastīti šīs (līdz vienai lapai) vērtēšanas rezultātu kopsavilkums, kas sastāv no trim daļām.

Pirmajā daļā tiek uzskaitīti viss pozitīvais, ko institūts ir sasniegjis zinātnes attīstībā pēdējos trīs gados. It sevišķi tiek akcentēti institūta paveiktās tā vietās meklējumos Latvijas zinātnes sistēmā, kā arī daņu ekspertu rekomendāciju un ieteikumu īstenošanā.

Otrajā daļā tiek vērtēta institūta vadības uzmanība uz konstatētajām nepilnībām un trūkumiem, kā arī sniegtas Komisijas rekomendācijas institūta vadībai šo nepilnību novēršanai un ieteikumi institūta turpmākai attīstībai.

Slēdziena trešā daļa satur Komisijas priekšlikumu izglītības un zinātnes ministram par institūta vietu un tā attīstības virzienu augstākās izglītības un zinātnes sistēmā saskaņā ar Deklarāciju par MK darbu un IZM rīcības programmu.

13. Komisija institūta vērtējumu un slēdzieni nosūta attiecīgajam institūtam. Vērtējumu un slēdzieni par visiem institūtiem Komisija nosūta Latvijas Zinātnes padomei, Latvijas Zinātņu akadēmijai un Augstākās izglītības padomei.

Par vērtēšanas rezultātiem komisija sagatavo apkopojosu pārskatu un kopā ar priekšlikumiem iesniedz izglītības un zinātnes ministram.

REFORMA BŪS PAKĀPENISKA

Latvijas Zinātnieku savienības rosināti, 2. maija dienvidū uz tikšanās ar augstākās izglītības un zinātnes valsts ministru PĒTERI CIMDIŅU Latvijas Zinātņu akadēmijā bija sanākuši mūsu valsts vadošie zinātnieki. Pusotras stundas garās tikšanās laikā runāja par Latvijas zinātnes aktuālākajām problēmām. Bet sākotnēji ministrs izklāstīja valdības pamatnostādnes reformu veikšanai zinātnē. Viņš teica, ka pašreizējo valdības politiku raksturo precīzu finansējuma normatīvu izstrāde zinātniskajām iestādēm. Tas iekļaus sevī gan izdevumus par zemes nomu, telpu īri u. tml. Normatīvi sagatavoti IZM Augstākās izglītības un zinātnes departamentā un iecerēts, ka ar laiku tos varētu publicēt «Izglītībā un Kultūrā». Bet jau tikšanās laikā kā uzskatāms piemērs tika minēts fakts, ka uz vienu zinātnē nodarbināto pēc jaunajiem normatīviem paredzēti 20 telpas kvadrātmetri. Nākojnē iecerēts, ka darbīgākajiem zinātniskajiem institūtiem pamazām būtu jāpārveidojas par Nacionālajiem pētījumu centriem. Uzskāta jau vairāku projektu izveide. Uz šādu statusu pretendē Organiskās sintēzes institūts, Bioloģijas institūts un, kā uzsvera ministrs, šis saraksts nav uzskatāms par galīgu, un tajā iespējami papildinājumi. Runājot par nākamā gada budžetu, P. Cimdiņš atzīmēja, ka, iespējams, tajā vairs netiks paredzēta nauda zinātnes un augstskolu integrācijai.

Klātesošos zinātniekus interesēja jautājumi, kas saistīti ar cienījama vecuma pētnieku nākošas perspektīvām un viņiem paredzētajām garantijām. P. Cimdiņš informēja, ka ar šo jautājumu nodarbošies jaunizveidotā Zinātnes attīstības stratēģiskā padome, ko vadīs viņš pats. Šīs padomes kompetencē būšot arī Nacionālo pētījumu centru projektu izvērtēšana.

Visai plašas diskusijas izvērtās par specializēta zinātniskā žurnāla izdošanas nepieciešamību. Tas vajadzīgs neatkarīgi no tā, ka nebūs tirgus pieprasīta prece. Visi runātāji atdūrās pret faktu, ka nav līdzekļu šāda projekta uzsākšanai. Iespējams, ka konkrētākas aprīses ideja iegūs pēc P. Cimdiņa piedāvājuma apsvēšanas — no katra piešķirtā grantā līdzekļiem noteiktu procentu paredzēt tā pētījuma rezultātu popularizēšanai un izdošanai.

Neiztika bez jau samērā tradicionālā jautājuma par zinātnes reformu un augstskolu reformu sastatīšanu. Viens no radikālākajiem viedokļiem, kas izskanēja šīs problēmas apspriešanas laikā: nepieciešams izveidot Latvijā vienu stipru augstskolu, lai zinātniekiem būtu vieglāk tajā iekļauties un strādāt ar labāku atdevi.

«IZGLĪTĪBA UN KULTŪRA»

MĀKSLA NAUDAS ATKARĪBĀ — BIEDĒKLIS VAI REALITĀTE?

Turpinājums no 2. lpp.

L. Bīdaka: «Māksla ir nepakļaujama. Bet ļoti bieži tā ir neaizsargāta. Ārzemju seriālu demonstrējumi TV izmaksā lētāk nekā pašu iestudējumi. Tātad — lētai gumei. Kas to var labot? Tikai sabiedriskā doma. Cilvēku audzināšana ačgārnā stilā ir TV darba stils. Televīzijā samazina kadru, pretnostafa paaudzes. Nauda ir gan biedēklis, gan realitāte. Mums ir uzirdināta sabiedriskā doma, vienpatni. Varētu spēkus apvienot, apēlēt pie tautas, organizēt pretestību».

L. Dzene: «Mēs esam izolēti, ir nepieciešama šī kopu sajūta, lai nesajuktu prātā no tām idejām, kuras tiek paustas; piem., par Daugavpils teātra aktieru pievienošanu Rīgas teātriem un par to, ka Rīgas teātri brauks viesizrādēs pa republiku. Nav pamatjēgas par to, ko Daugavpils eklektiskajā kultūras vidē nozīmē teātris. Teātris uztur sabiedrisko ētisko ideālu, tas pasargā no lētās izklaides produkcijas. Tiešs «trāpījums» — P. Pēterona lugā «Neviena paša vārda»: «Pērkamība, es saucu tevi vārdā!», ieies mākslinieku sociālajā uztverē. Otrs iestudējums ar dziļu ētisko piesitienu — «Ļaunais gars» Valmieras teātrī».

A. Klofīns: «Kāpēc mēs pieņemam, ka Latvijā klāsies labi? Ka māksliniekiem ir labi jādzīvo? Eiropā ir 18 milj. bezdarbnieku, pasaulē nodarbināti tikai 30%. Grūtības ir pasaules norma. Vai mākslinieka situācija nav bīstama? Latvijā nav nevienas kreisas intelektuālas avīzes, te ir mežonīgā kapitālisma apoloģija. Šoks ilgst jau sešto gadu. Vai mūzika, kura skan koncertos, Latvijā rodas, vai to atskaņo? Pusotra gada laikā bijuši 40 lielo darbu pirmatskaņojumi. Kultūras ministrija darbus pērk, vidēji

iznāk Ls 50—60 par darbu. KM projektu konkursā no 240 pieteikumiem apmierināti 4—5. Mūziķiem ir divas stipendijas gadā. Autortiesību samaksa — 20% no koncerta bruto ienākumiem. Ir ienākumi par izpildīšanu radio — Ls 0,10—0,15 min. Uz producēšanu ārzemēs pretenzē maz. Jaunrades uzturēšanai ir vajadzīgs, lai mūzika būtu pieejama publikai. Māksla nav zaudējāja, zaudējāji ir mūziķi. Vajadzīgs mehānisms — konkursa kārtībā finansējami dažādi projekti.»

J. Streičs: «Es pats esmu nauda, tikai to neviens nepamana un nepaņem. Nauda ir. Strādā studijas, izdevniecības, notiek izstādes. Bet kur tā nauda aiziet? Cik aiziet naudas mūsu mācīšanai tajās zinībās un prasmēs, kur mēs esam gudrāki par pašiem mācītājiem? Mēs esam aizrunājušies, ka esam maza tauta, kā uz mums skatīties... Kā mēs atļaujam uz sevi skatīties? Mēs ejam uz aizvēsturisko kapitālismu, atdarinām tā ārējās pazīmes. Nauda nav tikai tērēšanas līdzeklis, tā ir morāles kategorija. Es esmu spēcīgas tautas pārstāvis, izturējis piecu gadu «šoku». Ir jāapvieno visu konfesiju spēki, jārada elitārā māksla. Pirmā varētu būt konference par radio un televīziju.»

P. Pētersons: «Šo konferenci jēga — jūsu klātbūtnē un šo pasākumu turpinājumā. Māksla naudas atkarībā ir biedēklis. Mīts. Psiholoģisks spiediens, kas pārvērš pašus domātājus un mākslniekus. Mūsu bēda — ne tas, dod naudu vai nedod, bet domāšanas veids — sākas domāšanas veida un dvēseles deformēšanās. Nekad tik asi nav uzliesmojis paaudžu naid... Ir jāprasa no valsts talanta aizsardzība — tāpat kā to prasa izmirstoša dzīvnieku suga.»

Diskusijā piedalījās: I. Krūss, R. Čaupova, I. Kalme, E. Luriņš.

Secinājums viendabīgs — intelīgences savstarpējā informēšanās, uzmundrināšanās, kopsajūta pretestībā «masu kultūras» ietekmei ir. Tā prasa atbildību no valsts. Kultūratbildību.

I. TĀLBERGA

«SPRINGER — VERLAG» Akadēmiskajā bibliotēkā

6. maijā Akadēmiskās bibliotēkas telpās Lielvārdes ielā 24 atklāja vācu zinātniskās literatūras izdevniecības «Springer — Verlag» grāmatu izstādi. Izdevniecības direktors P. Heljerihs lūdza nejaukt šo izdevniecību ar Aksela Springera ilustrētās periodikas izdevniecību, ko šād tad pieļaujot pat eksperti. Izdevniecība specializējas zinātniskās literatūras izdošanā vācu un angļu (60%) valodā. Rīgā bija redzamas tās grāmatas, kuras mūsu zinātņu nozaru pārstāvi bija izvēlējušies no pēdējo gadu klāsta un kuras ar ļoti lielām atlaidēm Akadēmiskā bibliotēka bija iegādājusies — tātad, viss redzamais jau ir katalogizēts un pēc izstādes būs pieejams lasītāvās. Atlaides ir pierādījums izdevniecības

politikai atbalstīt Austrumeiropas valstu zinātni, jo tā savas trūcīgās rocības dēļ nevar atļauties iegādāties jaunāko zinātnisko literatūru par pilnu cenu. Savukārt grāmatu izvēle pilnā mērā atspoguļo mūsu attiecīgo nozaru zinātnieku aktivitāti, tādēļ lai neskauz tie, kuru nozare ir mazāk pārstāvēta. Izstādītā literatūra pārsvarā ir par dabaszinātnēm un datortehnikas pielietojumu.

Ka Latvijā zinātnes ziņā nekad nav bijusi nomale, pierāda tas, ka jau pirms kara Springera izdevniecībā iznāca ķīmiķu M. Straumaņa un A. Ieviņa grāmata. Vai šodienas zinātnieku darbi būtu cietīgi, lai tos izdotu Springer? Protams!

Z. K.

DISERTĀCIJU AIZSTĀVĒŠANA

1996. gada 5. jūnijā plkst. 13.00 Latvijas Eksperimentālās un klīniskās medicīnas institūtā, O. Vācieša ielā 4, notiks normālās un klīniskās fizioloģijas habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēde, kurā izskatīs

INDRAS ŠTELMANES

promocijas darbu par tēmu «Kordarona un jopagnosta ietekme uz vairogdziedzera funkciju un vairogdziedzera hormonu metabolismu perifēros audos veselīem cilvēkiem, slimniekiem ar neendokrīnu saslimšanu un difūza toksiska kākšļa slimniekiem» medicīnas doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. h. med. I. Siliņš, Dr. h. med. A. Aldersons, Dr. med. A. Lejnīks.

Ar promocijas darbu var iepazīties LEKMI bibliotēkā O. Vācieša ielā 4.

1996. gada 19. jūnijā plkst. 13.00 Latvijas Eksperimentālās un klīniskās medicīnas institūtā, O. Vācieša ielā 4, notiks normālās un klīniskās fizioloģijas habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēde, kurā izskatīs

Dr. med. INDUĻA VANAGA

habilitācijas darbu par tēmu «Barības vada mehāniskās, akustiskās un strukturālās īpašības un to nozīme slimību patoģenēzē, diagnostikā un ārstēšanā» habilitētā medicīnas doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. h. inž. I. Knēts, Dr. h. med. H. Jansons, Dr. h. med. A. Mertens.

Ar habilitācijas darbu var iepazīties LEKMI bibliotēkā, O. Vācieša ielā 4.

1996. gada 18. jūnijā notiks LU pedagogijas zinātnes habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēde (Kronvalda b. 4, 252. aud.), kurā promocijas darbus pedagogijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

— plkst. 13.00

ILZE MIKELSONE.

Temats «Bērnu patstāvīgās mākslinieciskās darbības sekmēšana pirmsskolas vecumā».

Recenzenti: Dr. habil. paed., prof. J. Anspaks, Dr. habil. paed., prof. R. Garleja, Dr. paed., doc. V. Hibnere.

— plkst. 15.00

MELITA SAUKA.

Temats «Skolēnu attieksmes pret HIV vīrusu infekciju veidošanās pedagogiskie līdzekļi».

Recenzenti: Dr. habil. paed., prof. L. Keirāns, Dr. habil. paed., prof. I. Zogla, Dr. habil. med., prof. A. Rubīns.

Ar promocijas darbiem var iepazīties LU bibliotēkā un Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā.

Š. g. 19. jūnijā plkst. 15.00 LU psiholoģijas habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēdē (Kronvalda b. 4, 252. aud.) disertāciju psiholoģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai par tēmu «Represēto cilvēku pārdzīvojumu pieredze un vērtību veidošanās» aizstāvēs

MĀRA VIDNERE.

Recenzenti: Dr. psych., Dr. habil. paed. I. Plotnieks, Dr. psych. I. Krūmiņa, Dr. psych. R. Bebre.

Ar promocijas darbu var iepazīties LU bibliotēkā un Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā.

1996. g. 19. jūnijā pl. 9.30 Latvijas Organiskās sintēzes institūta konferenču zālē, Aizkraukles ielā 21, notiks institūta habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēde, kurā aizstāvēs šādas disertācijas ķīmijas doktora grāda iegūšanai:

EDGARS ALKSNIS

par tēmu «7[9]-[[β-Hidroksialkil]amino]etilpurīna atvasinājumu sintēze un īpašības».

Recenzenti: Dr. h. ķīm. L. Leite, Dr. h. ķīm. E. Stankviča un Dr. h. ķīm. A. Strakolis;

VISVALDIS DIRNENS

par tēmu: «Sillilizoksazolīni-2: sintēze, ķīmiskās īpašības, struktūra un bioloģiskā aktivitāte».

Recenzenti: Dr. h. ķīm. M. Līdaka, Dr. h. ķīm. R. Valters un Dr. h. ķīm. G. Veinbergs;

MĀRTIŅŠ KATKEVIČS

par tēmu: «4-Fenilbutānskābes atvasinājumi un to reducējošā aminolīze antihipertenzīvu vielu sintēzē».

Recenzenti: Dr. h. ķīm. E. Gudriniece, Dr. h. ķīm. L. Leite un Dr. h. ķīm. M. Līdaka.

Ar minētajām disertācijām var iepazīties Latvijas Organiskās sintēzes institūta bibliotēkā, Aizkraukles ielā 21. Telefons uzziņām 7553247.

Redaktore Zaiga Kipere.

«Zinātnes Vēstnesis».

Lai kraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.

«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.

Redkolēģijas vadītājs akadēmiķis Ēvalds Mugurevičs.

Redkolēģijā: akadēmiķis Mārtiņš Beķers, akadēmiķis

Juris Ekmanis, LZA goda loceklis Jānis Graudonis,

doc. Elmārs Beķeris, doc. Zigrīda Goša, Oskars

Martinsons.

Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1. Tālr. 7212706.

Indekss 77165.

Iespēsts a/s «Preses nams» tipogrāfijā,

Rīgā, Balasta dambī 3.

Augstspiede. 1 uzsk. iespiedloksne.

Mētiens 1000 eks.

Pasūtījums Nr. 674.